

Łódź, 30 marca 2022 r.

Recenzja pracy doktorskiej Pani mgr Patrycji Bilińskiej
pt. „Perswazja kulturowa w blogach parentingowych”

Rozprawa doktorska Pani mgr Patrycji Bilińskiej to obszerne, ponadczterystustronicowe studium poświęcone trzem równoważnie potraktowanym w opracowaniu zagadnieniom: a) perswazji, ze szczególnym uwzględnieniem perswazji kulturowej, b) blogom, ze szczególnym uwzględnieniem tzw. blogów parentingowych, c) modelom rodzicielstwa, w tym modelom współczesnej matki oraz współczesnego ojca.

Sformułowany przez Doktorantkę problem badawczy: perswazja kulturowa w blogach parentingowych mieści się w przestrzeni pojęciowej kilku dyscyplin, przede wszystkim nauk o kulturze, językoznawstwa oraz nauk o mediach i komunikacji społecznej. Ujęcie mediolingwistyczne, jakie przyjęła Autorka w pracy, pozwoliło na ich połączenie, tj. połączenie nie tyle medioznawstwa z lingwistyką, ile – jak słusznie podkreśla Doktorantka za Bogusławem Skowronkiem (s. 43) – medialnego kulturoznawstwa z kulturoznawstwem lingwistycznym. Projekty wielostronnych medialno-lingwistyczno-kulturowych badań nad zagadnieniami komunikacyjnymi często są narażone na szereg słabości w procesie realizacji, z których najpoważniejsze dotyczą zatarcia przejrzystości metodologicznej, rozproszenia analizy i jej ogólnikowość lub odwrotnie – skupienia się na jednym aspekcie przy równoczesnym pominięciu lub niedocenieniu innych, równie ważnych problemów badawczych. Rozprawa Pani mgr Patrycji Bilińskiej dowodzi, że można z powodzeniem łączyć różne ujęcia, nie gubiąc przy tym z pola widzenia złożoności zagadnienia. Jej praca jest spójna metodologicznie i metodycznie, problem badawczy przefiltrowany dogłębnie, a wnioski istotne tak z punktu widzenia medialnego, jak i lingwistycznego kulturoznawstwa, co będę stara się dowieść w zasadniczej części opinii.

Rozprawa doktorska Pani mgr Patrycji Bilińskiej składa się z ośmiu rozdziałów, krótkiego wstępu oraz wniosków, przedstawionych w postaci rozbudowanych punktów zgrupowanych wokół trzech zagadnień: blog, perswazja, rodzina, oraz dopełniającego wnioski załącznika zawierającego zestawienie wybranych działań perswazyjnych stosowanych przez blogerów (s. 381-386). Praca zawiera także bibliografię, wykaz cytowanych blogów, wykaz tabel i zdjęć oraz streszczenie w języku polskim i angielskim.

Podstawą materiałową rozważań przedstawionych w rozprawie są 182 blogi (tak wynika z wykazu zamieszczonego na str. 402-405, choć kilka tytułów się powtarza, np. Miłość do potęgi trzeciej, Lady things, Mamagerka). Bardzo bogaty materiał poddany badaniu pozwolił Autorce na formułowanie miarodajnych wniosków dotyczących tak mechanizmów perswazyjnych, jak i modeli rodzicielstwa, macierzyństwa i ojcostwa propagowanych w blogach, a także na obnażenia manipulacyjnego i merkantylnego celu podejmowanych przez nadawców działań komunikacyjnych, co uważam za jedno z najważniejszych osiągnięć rozważań przedstawionych w pracy.

We wstępie Autorka zgodnie z zasadami kompozycyjnymi tekstu naukowego przedstawiła zasadnicze cele pracy oraz jej strukturę, a dwa pierwsze rozdziały poświęciła zagadnieniom wprowadzającym: I. Blogi parentingowe – stan badań (s. 7-14), II. Perswazja – rozważania teoretyczne w kontekście blogów parentingowych (s. 14-38). W krótkim, 7-stonicowym rozdziale przedstawiającym stan badań nad blogami parentingowymi Autorka zaprezentowała stosunkowo bogatą literaturę poświęconą blogom, której omówienie złożyło się na bardzo ciekawy zarys historii polskiego blogowania – od e-pamiętników do narzędzi kreowania wizerunku. Rozdział II, poświęcony perswazji, to znakomite wprowadzenie w problematykę różnorodnych zjawisk związanych z wywieraniem wpływu. Trzeba podkreślić, że publikacji poświęconych perswazji, manipulacji, agitacji, propagandzie jest niemało, a same pojęcia są nieostre, różne, niekiedy zupełnie odmiennie definiowane, nie jest więc sprawą prostą nie tylko zapoznanie się z obszerną literaturą przedmiotu, ale i przedstawienie zagadnienia w sposób zwięzły, jednocześnie pogłębiony, klarowny i nietrywialny. Autorka uwzględniła relacje między pojęciami: perswazja, manipulacja, agitacja, propaganda, pragmatyczne uwarunkowania aktów perswazyjnych, a także skuteczność działań perswazyjnych. Doceniam umiejętną selekcję i syntezę treści teoretycznych zawartych w tej części pracy. Jasność i precyzję wyводу zakłócają nieco, moim zdaniem, rozważania na temat rozumienia na gruncie psychologii i pedagogiki pojęcia „dyrektywność”, które nie ma szczególnie istotnego związku z dyrektywnością stylu czy aktu mowy, a więc z dyrektywnością rozpatrywaną w kontekście funkcji nakłaniającej wypowiedzi.

Warto byłoby na etapie przygotowywania rozprawy do druku przemyśleć potrzebę porównywania czy zestawiania dyrektywności jako cechy osobowości z dyrektywnością jako cechą wypowiedzi.

W kolejnych dwu rozdziałach – III. Badanie blogów parentingowych w ujęciu lingwistyczno-kulturowym – założenia metodologiczne (s. 39-51) , IV. Blog jako tekst perswazyjny (s. 52-76) – Doktorantka przedstawiła podstawy metodologiczne pracy, doprecyzowała cel rozprawy oraz scharakteryzowała materiał badawczy i przedmiot badań. Jako zadanie nadrzędne p. mgr Bilińska postawiła przed sobą zbadanie i opisanie strategii, technik, metod i narzędzi działań perswazyjnych blogerów, które zmierzają do przekonania odbiorców do określonych wizji rodziny, rodzicielstwa, kobiecości lub męskości. Zwracam uwagę na różnorodność działań, jakimi zajęła się Doktorantka: strategia, technika, metoda, narzędzie. Każde z nich bowiem uznała za odmienny sposób wywierania wpływu (por. np. budowanie autorytetu jako strategia perswazyjna, dobór stylu wypowiedzi jako technika, multimodalność jako narzędzie, a ucieleśnienie jako metoda perswazyjna). Sporadycznie Doktorantka posługuje się w pracy powyższymi nominacjami niekonsekwentnie (por. s. 269: ucieleśnienie raz jest metodą, raz strategią), ale uznaję to za drobne niedopatrzenie o charakterze leksykalnym. W praktyce komunikacyjnej niewątpliwie strategie, techniki, metody i narzędzia perswazyjne łączą się i przenikają, ale w działaniach badawczych o charakterze meta warto je od siebie odróżniać. Podjęta przez Panią mgr Bilińską próba wydzielenia, zdefiniowania i omówienia przykładów wskazanych zjawisk (por. s. 38) jest bardzo udana i zasługuje na szczególne podkreślenie. To jeden z wielu niezaprzeczalnych walorów recenzowanej pracy.

Obrany w rozprawie cel uznała Autorka za ważny ze względu na coraz większe możliwości wywierania wpływu przez blogerów i ujawniającą się wręcz „celebrytację ich profesji” (s. 5). Pojęcie celebrytacji użyte zostało przez Doktorantkę bez żadnego rozwinięcia czy odwołania bibliograficznego. Ze względu na temat pracy warto doprecyzować jego rozumienie, wskazać sposoby jego stosowania w literaturze naukowej, podać cechy zjawiska, a może etapy procesu (por. np. M. Wielopolska-Szymura, *Intymność kontrolowana. Granice prywatności w erze dominacji mediów elektronicznych*, w: *Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną. Osobiste – prywatne – intymne w przestrzeni publicznej*, tom 2, red. M. Kita, M. Ślawska, Katowice 2013).

Dodatkowymi zadaniami teoretyczno-analitycznymi, jakich podjęła się Doktorantka w pracy, było: zdefiniowanie pojęcia perswazji kulturowej i omówienie jej przejawów, opisanie blogów jako przekazów (tekstów) perswazyjnych i hybrydowych, omówienie współczesnych

modeli rodziny: tradycyjnego, nowoczesnego, ponowoczesnego. Analiza perswazji kulturowej w blogach parentingowych miała także przynieść odpowiedzi na następujące pytania badawcze: kim są blogerzy?, do czego przekonują?, w jaki sposób?, z jakim skutkiem? Wszystkie pytania badawcze znalazły pogłębione wyjaśnienia w pracy. Autorka przedstawiła i bardzo wnikliwie scharakteryzowała trzy modele współczesnej matki reprezentowane w blogach: *pasjonatka macierzyństwa*, „wredna” matka, *matka walcząca*, oraz jeden model ojcostwa – *tata zaangażowany*, pokazała, analizując strategie, techniki, metody i narzędzia perswazyjne, sposoby przekonywania do określonej wizji rodzicielstwa i osiągania celów marketingowych.

Autorka przyjęła w pracy mediolingwistyczną perspektywę badawczą. Spośród wielu możliwych w jej ramach metod opisu zjawisk medialnych wybrała, po pierwsze, analizę zawartości, która ma zastosowanie we wszystkich trzech obszarach badań przedstawionych w pracy, choć najwyraźniej, moim zdaniem, uwidacznia się w części poświęconej obrazom rodziny promowanym w blogach parentingowych, po drugie, opis medialnego obrazu świata, który służy do przedstawiania kreacji świata w blogach, opartego na dychotomicznych podziałach, kreacji modeli rodzicielstwa, wreszcie kreacji blogera m.in. jako eksperta, specjalisty, lidera, po trzecie, analizę multimodalną, która została wykorzystywana m.in. do opisywania technik perswazyjnych, a także – po czwarte – szereg niewymienionych wprost w rozdziale III metod opisu zjawisk językowych: systemowych, przede wszystkim fleksyjnych i leksykalnych, stylistycznych (por. dobór stylu wypowiedzi jako podstawowa technika perswazyjna, s. 226-240), pragmatycznych, np. wykorzystanie teorii aktów mowy czy opis kształtowania relacji nadawczo-odbiorczych.

Bardzo mocno podkreślić chcę dużą świadomość metodologiczną i metodyczną Autorki, która przejawia się nie tylko w tej części rozprawy, ale przede wszystkim widać ją w rozdziałach zasadniczych, w których Doktorantka wykorzystuje opisane wcześniej metody analityczne.

Po szczegółowym omówieniu treści teoretyczno-metodologicznych, Autorka przechodzi do właściwej analizy materiału badawczego. Prezentuje ją w czterech rozdziałach (V, VI, VII, VIII). Prawie stustronicowy rozdział V („Obraz rodziny promowany w blogach parentingowych”, s. 77-169) zbudowany jest z dwu części – w pierwszej Autorka przedstawia typy współczesnych rodzin, o jakich piszą badacze: antropolodzy kultury, socjolodzy, psychologowie, pedagodzy, w drugiej – prezentuje modele rodziców, jakie wyłaniają się z blogów parentingowych. Zestawienie badań kulturowo-społecznych z wynikami analizy treści blogów dało bardzo ciekawe rezultaty w postaci nieszablonowych wniosków, dotyczących m.in. braku

odpowiedniości między rzeczywiście występującymi w społeczeństwie typami rodzin i wzorcami życia rodzinnego, wzorcami ról i sposobów ich pełnienia a kreowanymi w blogach modelami rodzicielstwa i stereotypami, jakie leżą u ich podstaw. Widać tu również głęboki sens i wielką przydatność analizy treści jako metody badawczej.

Rozdziały VI „Działania perswazyjne w blogach parentingowych” (s. 170-252) i VII „Działania w ramach perswazji kulturowej” (253-363) to najobszerniejsza część rozprawy rozwijająca jej zasadniczy temat badawczy. Doktorantka omówiła strategie perswazyjne, w tym: kreowanie wizerunku nadawcy jako autorytetu wychowawczego, budowanie wizerunku zawodowego za pośrednictwem upubliczniania doświadczeń rodzicielskich, kształtowanie relacji nadawczo-odbiorczych oraz budowanie dychotomicznego podziału świata. W ramach strategii uwzględniła metody i techniki perswazyjne (np. wzbudzanie sympatii, wzbudzanie strachu, ukazywanie atrakcyjności własnego życia) oraz inne formy oddziaływania na odbiorcę (np. odwoływanie się do wspólnotowości, wypowiedzianie się z pozycji lidera, eksperta, doradcy życiowego). W tej części rozprawy najpełniej ujawniają się umiejętności analityczne Doktorantki: świetnie łączy analizę środków językowych z analizą treści oraz analizą kodów przekazu (por. np. kreowanie autorytetu łączy z operowaniem różnymi formami narracji i różnymi formami osobowymi czasowników oraz użyciem określonego tła czy rekwizytów uwidacznianych na zdjęciach). Do działań perswazyjnych realizowanych w ramach perswazji kulturowej, ważnych w uwzględnionych w pracy blogach, Doktorantka zaliczyła strategię kreowania nowoczesnego stylu życia – lajfstajlu, który dla blogerów – jak wynika z analizy materiału badawczego – jest „celowo dobranym sposobem celebrowania codzienności; jest życiem «bardziej», «mocniej», «świadomiej»” (s. 256), metodę ucieleśnienia, która polega na „prezentowaniu własnej osoby w taki sposób, by podkreślić fizyczność, w tym seksualność” (s. 269), a także techniki perswazji kulturowej, takie jak odwoływanie się do stereotypów, negację mitu Matki Polski, intertekstualność oraz interikoniczność.

Rozdział VIII (s. 364-373) poświęciła Autorka niezwykle trudnemu zagadnieniu, mianowicie skuteczności działań perswazyjnych blogerów. Doktorantka zdaje sobie sprawę z ograniczonych możliwości mierzenia skuteczności komunikacji jakiegokolwiek, a blogów w szczególności. Wykorzystując podstawy analizy pragmatycznej pokazuje sposoby reagowania odbiorców na strategie nadawców blogów za pomocą aprobatywnych (najczęściej) i krytycznych (rzadziej) aktów mowy oraz najczęstsze sposoby reagowania blogerów na krytykę. Zachowania te umacniają pozycję blogera w skupionej wokół niego wspólnotie pozornie tylko opartej na partnerstwie, a także jego pozycję „w świecie lajfsajlowo-

influencerskim/celebryckim”. Choć rozdział jest niewielkich rozmiarów, bardzo ciekawie uzupełnia wnioski na temat kreowania wizerunków blogerów.

Układ treści, jej uporządkowanie i rozwinięcie są ze wszelkich miar uzasadnione i właściwe. Widać dbałość o kompletność opracowania z jednej strony, z drugiej – dążność do maksymalnej kondensacji i obiektywizacji sposobów prezentacji wyników analizy, co uzyskała Doktorantka, formułując wnioski cząstkowe i końcowe w postaci tabelarycznych zestawień. Taka konwencja prezentowania treści w rozdziałach analitycznych jest bardzo dobrą taktyką, porządkuje i syntetyzuje rozważania, pozwala je porównywać. Uwzględnianie w analizie wszystkich trzech tematów łącznie (blogów, modeli rodzicielstwa i działań perswazyjnych), choć z przeniesieniem punktu ciężkości na jeden z nich w zależności od głównego problemu badawczego podejmowanego w rozdziale, spowodowało konieczność powtarzania pewnych treści. Nie uznałabym jednak tego za wadę pracy. Wielostronne, wieloaspektowe ujęcie tematu w jego cząstkowych odsłonach, pozwala czytać pracę Pani Bilińskiej w sposób nieliniarny - każdy z zasadniczych rozdziałów może stanowić osobne, pogłębione, całościowe i wyczerpujące opracowanie problemu wskazanego w tytule.

Jednym z ważnych wymagań stawianych pracom doktorskim i ich autorom jest wykazanie się ogólną wiedzą teoretyczną w zakresie danej dyscypliny i znajomością literatury przedmiotu (por. art. 187 jednolitego tekstu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 16.03.2021, poz. 478). Zgromadzona bibliografia, twórczo, wnikliwie wykorzystana w opracowaniu zawiera ok. 320 publikacji. Nie tylko jednak dane liczbowe świadczą o bardzo dobrym przygotowaniu Doktorantki do pracy na wybrany temat. W całej rozprawie widoczna jest duża swoboda w poruszaniu treści teoretycznych i wszechstronnym, wieloaspektowym opisywaniu zjawisk. Równie dobrze odnajduje się Autorka w obszarze zagadnień językowych, medialnych, jak i – co oczywiste – kulturowych, dzięki czemu możliwe było łączenie analizy treści z analizą lingwistyczną, intertekstualną i intermodalną.

Na szczególne podkreślenie zasługują również wysokie kompetencje językowo-komunikacyjne Autorki, posługiwanie się piękną polszczyzną pisaną i właściwym nauce aparatem pojęciowym, a także wyjątkowa estetyka pracy. Usterki literowe, edycyjne, językowo-stylistyczne wprawdzie się zdarzają, ale są drobne, a ich częstotliwość nie jest duża (por. np. str. 9, 11, 13, 28, 46, 70, 77, 84, 85, 101 i in.). Są także w rozprawie takie autorskie rozstrzygnięcia, co do których mam odmienne zdanie (np. stosowanie nienormatywnego zapisu *matka polka* czy niedystansowanie się do potocznych określeń typu „kura domowa”, „terror laktacyjny”, „sweetasne matki”) albo które nie są tak oczywiste, jak przedstawia je Doktorantka (np. blog jako gatunek hybrydowy, istnienie bądź nie przekazów monomodalnych,

rozpatrywanie pojęć perswazja – manipulacja w kategoriach etyczności – nieetyczności) z pełną akceptacją przyjmuję jednak punkt widzenia Autorki. Wiele jest też niezwykle ciekawych wątków, świetnie, moim zdaniem, rozwiniętych w pracy (np. kwestie dotyczące profesjonalizacji działań blogowych, relacji między wiarygodnością a prawdziwością, odwoływania się do stereotypów, wykorzystania mitu Matki Polki).

KOŃCOWA OCENA DYSERTACJI:

Wartość poznawczą rozprawy, oryginalność i wagę dokonań w niej przedstawionych oceniam bardzo wysoko. Praca doktorska Pani mgr Patrycji Bilińskiej to bardzo ciekawe i oryginalne studium poświęcone trzem dopełniającym się zagadnieniom: współczesnym postawom rodzicielstwa – deklarowanym przez blogerów, projektowanym w pracach teoretycznych oraz opisywanym w analizach społeczno-kulturowych, blogom, czyli jednej z najbardziej powszechnych dziś form komunikacji sieciowej oraz perswazji kulturowej, pojęciu, które na trwałe powinno wejść do opisu zjawiska komunikacyjnych. Blogi parentingowe nie doczekały się dotąd monograficznego opracowania. Praca Doktorantki jest zatem cennym wypełnieniem luki badawczej.

Za największe walory rozprawy uznaję twórcze rozwinięcie pojęcia perswazji kulturowej i precyzyjne opisanie jej mechanizmów oraz wnikliwe przedstawienie istotnych zagadnień dotyczących współczesnej rzeczywistości społeczno-medialnej, tj. wagi zabiegów perswazyjnych w kreowaniu pożądanej przez nadawcę wizji świata, tworzenia nowych potrzeb, narzucania nowych wzorców zachowań rodzicielskich, konsumenckich i komunikacyjnych, budowania nowych autorytetów, których oddziaływanie jest tyleż fascynujące, co zatrważające. W doskonale przeprowadzonym wywodzie naukowym Autorka dowiodła dużej sprawności analitycznej. Udowodniła, że potrafi tworzyć także świetne syntezy. Wykazała bardzo dobrą orientację w literaturze przedmiotu, wysoką umiejętność problematyzowania i samodzielność myślową. Zwracam również uwagę na bardzo dużą świadomość językową Doktorantki. Przejawia się ona nie tylko w doskonale prowadzonych rozważaniach o istotnych dla tematyki pracy zagadnieniach językowo-tekstowych (systemowo-funkcjonalnych, pragmatycznych, generecznych), lecz także o nazwach zjawisk opisywanych w rozprawie (np. parenting, lajfstajl).

Wszystkie wskazane wyżej walory dysertacji Pani Patrycji Bilińskiej nie tylko uzasadniają – w mojej opinii – potrzebę opublikowania rozprawy, co wydaje się oczywiste, ale także stanowią przesłanki do sformułowania wniosku o wyróżnienie pracy doktorskiej Pani mgr Patrycji Bilińskiej, który niniejszym przedkładam Komisji do rozważenia.

KONKLUZJA:

Rozprawa doktorska pt. „Perswazja kulturowa w blogach parentingowych” Pani mgr Patrycji Bilińskiej stanowi podstawę do wyrażenia finalnej jednoznacznie pozytywnej opinii. Praca spełnia ustawowe wymagania stawiane tego typu opracowaniom, tj. stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, przedstawia ogólną bardzo dobrą wiedzę teoretyczną Doktorantki w zakresie dyscyplin humanistycznych i znajomość literatury przedmiotu oraz potwierdza umiejętność prowadzenia pracy naukowej.

Składam wniosek o dopuszczenie Pani mgr Patrycji Bilińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

